T.C. AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
AİLE VE TOPLUM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

AİLE YAZILARI / 10

KÜNYE

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Aile Yazıları / 10

Proje Koordinatörü
Mustafa Turğut

Proje Grubu
Dursun Ayan, Başak Olgun, Neriman Kaya,
Ebru Doğan, Ercan Üçpınar

Editörler
Saim Sakaoğlu, Mehmet Açа, Pervin Ergun

Tasarım Uygulama
Mattek Matbaacılık

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık
Pervin Ergun, Dursun Ayan

Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 35

Birinci Baskı 2016, Ankara

ISBN: 978-605-4628-93-3

Kapak Resmi: Divriği Ulucami ve Darüşşifası Kapı Bezemesi

Baskı ve Cilt
Mattek Matbaacılık Basım Yayın Tan.Tic.San.Ltd.Şti.
Ağaç İşleri Sanayi Sit. 1354. Cadde 1362 Sokak
No: 35 İvedik/ANKARA
Tel: (0.312) 433 23 10 Fax: (0.312) 434 03 56

İletişim
Eskişehir Yolu Söğütözü Mahallesi 2177. Sokak
No: 10/A Kat: 24 Çankaya / Ankara
Tel: +90 312 705 55 13 Faks: +90 312 705 55 99
e-mail: arsopol@aile.gov.tr
www.aile.gov.tr

© 2015 Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının izni olmaksızın tamamı veya herhangi bir bölümü herhangi bir biçimde, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt olarak çoğaltılamaz.

YAZARLAR

Ali Berat ALPTEKİN	*Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.*
Ali ÇELİK	*Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Ali DUYMAZ	*Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Ali TORUN	*Prof. Dr., Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Ayşe DUVARCI	*Dr., Başkent Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.*
Banu GÜRER	*Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.*
Berna AYAZ	*Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Cengiz GÖKŞEN	*Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.*
Doğan KAYA	*Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Halk Bilim Bölümü Öğretim Üyesi.*
Esma ŞİMŞEK	*Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Fatih ŞAYHAN	*Dr., Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Fikret TÜRKMEN	*Prof. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Müdürü.*
Halil İbrahim ŞAHİN	*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Mehmet Ali YOLCU	*Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Mehmet Alparslan KÜÇÜK	*Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Öğretim Üyesi.*

Öcal OĞUZ	*Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü Başkanı.*
Özgül ALTAN	*Okutman, Atılım Üniversitesi Öğretim Elemanı.*
Özkul ÇOBANOĞLU	*Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Halk Bilimi Bölümü Öğretim Üyesi.*
Pakize Pervin AYTAÇ	*Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*
Pervin ERGUN	*Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü Öğretim Üyesi.*
Petek ERSOY	*Araş. Gör., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü.*
Pınar FEDAKÂR	*Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.*
Sacide ÇOBANOĞLU	*Ankara Üniversitesi Vakfı Koleji Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni (MA).*
Saim SAKAOĞLU	*Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi.*
Tuğçe AYAN	*Halk Bilimi Uzmanı.*
ÜIkü GÜRSOY	*Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.*
Zekeriya KARADAVUT	*Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.*

İÇİNDEKİLER

DİNÎ BAYRAMLAR ve GÜNLER

DİNİ BAYRAMLAR
Banu GÜRER 1

DİNÎ BAYRAMLAR VE DİNÎ GÜNLERLE İLGİLİ GELENEKSEL KUTLAMALAR
Öcal OĞUZ- Petek ERSOY 3

RAMAZAN GECELERİNDE ERZURUM'A HAS BİR UYGULAMA
Saim SAKAOĞLU 7

RAMAZAN HAMAMI
Saim SAKAOĞLU 9

ŞİVLİLİK
Saim SAKAOĞLU 10

ARAFALIK
Saim SAKAOĞLU 12

KURBAN BAYRAMI
Saim SAKAOĞLU 13

DİNÎ GÜNLER KANDİLLER KUTSAL GECELER
Mehmet Alparslan KÜÇÜK 18

MEVLİD
Ali Berat ALPTEKİN 22

NEVRUZ
Fikret TÜRKMEN-Pınar FEDAKÂR 24

HIDRELLEZ
Pervin ERGUN 32

YILBAŞI
Pervin ERGUN 38

ASKER UĞURLAMA
Tuğçe AYAN 46

MİLLÎ BAYRAMLAR
Özgül ALTAN 52

HAYVANLARLA İLGİLİ İNANMALAR
Ali ÇELİK- Fatih ŞAYHAN 66

EŞYALARLA İLGİLİ İNANMALAR
Cengiz GÖKŞEN 77

NAZAR VE NAZARLIK
Pervin ERGUN 81

YAĞMUR DUASI
Ali TORUN 94

RÜYA
Ayşe DUVARCI 102

FAL
Ayşe DUVARCI 107

ADAK
Pervin ERGUN 112

TÜRK HALK EDEBİYATI VE AİLE

MASALLAR VE AİLE
Pakize Pervin AYTAÇ *120*

FIKRALAR VE AİLE
Esma ŞİMŞEK *160*

HALK HİKÂYELERİ VE AİLE
Ali Berat ALPTEKİN *181*

EFSANELER VE AİLE
Saim SAKAOĞLU *214*

TEKERLEMELER
Ali DUYMAZ *236*

BİLMECELER VE AİLE
Zekeriya KARADAVUT *247*

TÜRKÜLER VE AİLE
Mehmet Ali YOLCU *265*

NİNNİLER VE AİLE
Esma ŞİMŞEK *271*

AĞIT
Doğan KAYA *289*

MANİLER VE AİLE
Doğan KAYA *305*

TÜRK DESTANLARINDA AİLE
Halil İbrahim ŞAHİN *336*

TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE KONUŞMALIK TÜRLER BAĞLAMINDA NASİHATLER DUA VE BEDDUALAR
Özkul ÇOBANOĞLU, Sacide ÇOBANOĞLU *337*

DUALAR VE BEDDUALAR: ALKIŞLAR VE KARGIŞLAR
Cengiz GÖKŞEN-Ali ÇELİK *359*

TÜRK ŞİİRİNDE NASİHAT VE AİLE
Ülkü GÜRSOY *383*

TERS ÖĞÜT DESTANLARI VE TÜRK AİLESİ
Berna AYAZ *389*

TÜRKÜLER VE AİLE

Mehmet Ali YOLCU

Giriş:

"Ana sütü gibi temiz", "ana sütü gibi candan" gibi sıfatlarla anılan türküler, toplumun ortak duygularının ifadesinin bir parçası olmasından dolayı halk arasında kullanılan yaygın halk şiirlerinden biridir. Bu ezgili şiirler insanların ortak duyguları üzerine temel kurmuş, toplumsal hafızada kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar gelmiştir. Geçmişin heyecanları, duyguları, acıları, sevinçleri ve kahramanlıklarını ortak bir ruhta sevgiyle yoğurarak bugüne taşıyan türküler aile ortamında hayatın her safhasında en fazla paylaşılan bir tür olmuştur.

Türkü, bazı sözlüklerde "Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume." (Güncel Türkçe Sözlük, http://tdkterim.gov.tr); "Hece tartısıyla yazılmış küçük şarkı." (Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü, http://tdkterim.gov.tr); "1. Halkın ezgi ile söylediği her türlü deyiş. 2. Saz ozanlarının koşma biçiminde söyledikleri, dördüncü dizeleri her dörtlükte olduğu gibi yinelenen kavuştaklı koşuk." (Yazın Terimleri Sözlüğü, http://tdkterim.gov.tr) olarak tanımlanmıştır.

Nihat Sami Banarlı, türküyü "koşma şeklindeki bir manzumenin her dörtlüğüne bir (beşinci) veya bir (beşinci-altıncı) mısra ilavesiyle söylenilen bir halk şiiridir." (Banarlı, 1950: 89) şeklinde tanımlarken, Cahit Öztelli ise, "halkın iç âlemini yaşatan, beşikten mezara kadar bütün yaşayışını içine alan en dikkate değer edebî mahsuller türkülerdir. Genel olarak türkü adını taşıyan manzumelerde değişmez bir ölçü ve şekil yoktur. Yalnız saz şairleri tarafından sanat düşüncesiyle meydana getirilen türkülerde belli ve değişmez bir şekil vardır. Uzun bir geleneğe bağlı olan bu türkülerde kavuştak (nakarat) bulunması şarttır. Birinci dörtlüklerin 2. ve 4. mısraları ile sonraki dörtlüklerin 4. mısraları hep aynıdır." (Öztelli, 1972: 9-10) diyerek konu, yapı ve şekil özellikleri bakımından bir değerlendirmeye gittiği görülmektedir.

Muzaffer Uyguner, türküyü, her mısrası kafiyeli üçer mısralı kıtalar ile gene kafiyeli ve iki beyitten müteşekkil ara nağmeleri olan ve çalınıp söylenen folklorik halk edebiyatı mahsulleri olarak görmektedir (Kaya, 2005: 147-148). Diğer yandan, Fuad Köprülü, türkünün Türklere özgü bir beste ile söylenen halk şarkıları olduğunu belirtmiştir (Köprülü, 1976: 246). Pertev Naili Boratav ise, türkü hakkında "düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere uğrayabilen ve her zaman bir ezgiyle söylenen şiirlerdir." (Boratav, 1969: 163) demiştir. Nevzat Gözaydın ise kelimenin etimolojisi üzerinde durarak konuyla ilgili, "Türk kelimesinden 'Türk'e ait, Türk'e mensup, Türk'e mahsus' anlamını verecek bir biçimde türetilen bu kelime, sadece bir şiir şeklini değil, özel ezgileriyle okunan değişik metinleri de anlatmaktadır. Denilebilir ki anonim olsun olmasın, halk şiiri içinde yer alan bütün türlerde ezgi, en çok türkülerde belirleyici bir rol oynayarak ön plana çıkmak zorundadır ve zaten çıkmaktadır da." (Gözaydın, 1989: 25) biçiminde bir açıklama yapmıştır.

Doğan Kaya ise türküyü şöyle tanımlar: "Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan, hece ölçüsüyle bir veya dört mısralı, ana bölümlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir." (Kaya, 2005: 147) Doğan Kaya'nın aktardığına göre, çok değişik biçimde, yapıda ve ezgide türkü vardır; türküleri belli bir kalıba sokmak, ancak o tipe girenleri türkü saymak bizi yanıltıcı sonuçlara götürür. Bir ezgide söylenen her türlü manzum parçalar halkça türkü kabul edilir. Dahası eski mecmualarda divan şiirinin murabbaları hatta gazelleri bile türkü başlığı ile kaydedilmiştir. Bu durumda türküyü sınırlamanın ve bir tipe indirgemenin zorluğu kendiliğinden meydana çıkar. Öteki halk şiiri türleri gibi türkünün de en büyük ayrımı ezgisindedir. Mani ve koşma tipindeki şiirler ezgilerinin değişmesiyle türkü olur. Türkülerin ayrılığı şeklinde değil bestesindedir. (Kaya, 2005: 147)

Mehmet Özbek türküyü Türk halkının ortaklaşa yarattığı sözlü ve ezgili ürünler olarak görmektedir. Araştırmacıya göre, türküler, insanoğlunun başına gelen olayları, bunun toplum içindeki iz ve akislerini, aşk, hasret, gurbet gibi yeryüzünün ortak duygularını, mertlik ve kahramanlık gibi milli karakterli tarihi olayları konu alan bir kültür hazinesidir. (Özbek, 1975: 63)

M. Öcal Oğuz türküyü bir nazım şekli veya nazım türü olarak görmemektedir. Bu görüşünü, "Anonim halk şiirleri arasında yer alan türküyü ele aldığımız zaman kafiye örgüsü, nazım birimi, vezin ve hacim gibi dış unsurlar bakımından belirli bir şekille karşılaşmamaktayız. Bize göre türkü, 'Türklere mahsus ezgiler' olup bir nazım şekli veya türünün adı değildir." (Oğuz, 2001: 16) diyerek savunmaktadır. Hikmet Dizdaroğlu da, en büyük ayrımın türkünün ezgisinde olduğunu belirtmektedir. Mani ve koşma tipindeki şiirlerin ezgilerinin değişerek türkü olduklarını eserinde dile getirmiştir. (Dizdaroğlu, 1969: 103) Bizce de türkü, bir tür veya şekil adı olmaktan ziyade, tür ve şekil özelliği yönünden belirli karakteristiği olmayan ezgili olan halk şiirlerinin ortak adıdır.

Ali Yakıcı'ya göre, duygu, düşünce, hayâl ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, se-

vinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyici kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icracısı, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere *türkü* denir. (Yakıcı, 2007: 44) Türküler, düğünlerde, genellikle kış aylarında düzenlenen *yârân, sıra gecesi, ferfene, barana* gibi toplantılarda, panayırlarda, festivallerde, kadın ve erkek gezmelerinde, kahvehanelerde, hamamlarda, kısacası hayatın çok çeşitli alanlarında söylenen şiirlerdir. (Yakıcı, 2007: 243)

Türküler canlı varlıklar gibidir. Doğar, az ya da çok yaşar, unutulup giderler. Ya, konu toplumu derinden ilgilendirir ya ezgisinin dokunaklı oluşu ya da sanat yapısının yüksek oluşuna bağlıdır yaşaması, ama hiçbir zaman ilk çıkışlarındaki varlıklarını koruyamazlar. Durmadan az ya da çok değişikliğe uğrarlar. Bu durum yalnız sözlerinde değil ezgilerinde de görülür. Bunun nedeni zaman aşımı, kişiden kişiye geçiş sırasında yeni duygulanma ve düşünüş etkisinde kalmadır. Çok yaygın türkülere gelince, kahramanlık, efsane ve menkıbelere dayalı ya da güçlü sevi duygularını dile getiren, toplumu istek ve duygularını dalgalandıran ezgi ve sözü güçlü türkülerdir. Bunlar arasına gelenek ve kurallara sıkı sıkıya bağlı tarikat, özellikle Alevi-Bektaşi semah türkülerini de katmak gerekir. Bunlar kutsal bir emanet gibi kuşaktan kuşağa geçer. (Öztelli, 1972: 12)

Türkü terimini ilk defa Ali Şir Nevâî, *Mîzanü'l-Evzan*'dakullanmış ve türkünün zevk ve sefaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türü olduğunu belirtmiştir. (Ali Şir Nevayi 1993: 118) Hece vezniyle söylenmiş türkülerin Anadolu âşık edebiyatı örnekleri içerisinde ilk türkü örneği 16. yy. halk şairlerinden Öksüz Dede'ye aittir (Bekki, 2004: 34):

Gül budanmış dal dal olmuş

Menekşesi yol yol olmuş

Siyah zülfün tel tel olmuş

Biz bu yerlerden gideli

Gurbet illere düşeli

Gül menekşeye karışmış

Küskün olanlar barışmış

Taze fidanlar yetişmiş

Bağlantı

Öksüz Âşık der bu sözü

Hakk'a çevirmiş yüzü

Öldü zannettiler bizi

Bağlantı

Türkçe söylenmiş şiir anlamına gelen türkünün *Türkî* sözcüğünden geldiği görüşü ittifakla kabul edilmiş bir görüştür. Yani *Türk* kelimesine Arapça nispet î'si ekinin getirilmesiyle vücut bulmuştur. *Türk'e has* anlamına gelen bu söz halk ağzında *türkü* şekline dönmüştür (Kaya, 2005: 131). Şükrü Elçin'in verdiği bilgilere göre, Doğu Türkleri (Uygur, Özbek), Kuzey Türkleri (Tatar, Kazak, Kırgız, Başkurt, Karakalpak, Kumuk, Nogay, Kırım, Karaçay-Balkar, Karay), türkü yerine aynı kökten gelen *yır* ya da *cır* adını kullanırken, Batı Türkleri (Türk, Azerî, Gagauz, Türkmen), Türk kelimesinden doğan *türkü*yü kullanırlar. Elçin'e göre, icat etmek, yeni bir türkü meydana getirmek anlamına gelen *türkü yakmak* deyimi de bu kelimeden türemiştir. (Elçin, 1986: 195)

Türkü terimi, Türk bölgelerinde farklı adlarla adlandırılır. Türküye Azeriler *mahnı,* Başkurtlar *halk yırı,* Kazaklar *Türkî, türik halık öni,* Kırgızlar *eldik ır, türkü,* Kumuklar *yır*, Özbekler *Türkî, halk koşiğı*, Tatarlar *halık cırı,* Türkmenler *halk aydımı,* Uygur Türkleri de *nahşa, koça nahşisi* derler. (Kaya, 2005: 147)

Boratav, koşma biçiminin, yani dördüncü dizelerinin uyağı aynı kalan bentlerden meydana gelmiş türkülerin XI. yüzyıldan itibaren tanıkları olduğunu ve bunların Kaşgarlı Mahmud'un Divânü Lûgati't-Türk'ündeki metinlerin olduğunu bildirmiştir. Boratav'a göre, Anadolu'nun en eski anonim halk şiirlerinden (türkülerinden) bize bir şey ulaşmamış olmakla beraber, ozanların sözlü geleneğinde de Kaşgarlı'nın kitabındaki şiirler biçiminde türkülerin yaşamış olacağını kestirebiliriz. Bu günkü bilgilerimize göre Türk halk şiirinde destansı yazımdan düzenli şiir biçimlerine geçişin ilk ve en eski örneği koşma düzenidir. (Boratav, 1969: 193)

Türküler gösterdikleri çeşitlilik bakımından yapı, konu ve ezgilerine göre tasnif edilebilir. Pertev Naili Boratav başta olmak üzere, Cahit Öztelli, Hikmet Dizdaroğlu, Ali Rıza Yalman, Haydar Avcı, Selahaddin Bekki ve Doğan Kaya vb. araştırmacılar türküleri tasnif etmişlerdir. Konunun sınırlarını aşacağını düşündüğümüzden bu tasniflere yer vermeyeceğiz.

Türkülerde Aile:

Türkülerde aileyle ilgili kavramlara ve böylelikle halk kültüründe ailenin konumu hakkında bilgilere de rastlanmaktadır. Ailenin kurulmasını sağlayan evliliği (kına gecesi, düğün), aile hayatının meyvesi olan çocukların doğumunu ve aile bireylerinin gurbete gidişini ve ölümünü konu edinen çok sayıda türkü vardır. Türk ailesinin türkülerde işlenişine bakıldığında, anne-baba ve çocuk sevgisi, yurt-yuva hasreti, ayrılık, gurbet, nasihat, gelin gitme, askerlik vb. konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Bebekleri uyutmak ve övmek/okşamak için söylenen türküler "ninni", ölenlerin arkasından söylenen türküler "ağıt"tır. Bazı türküler, aile bireylerinin birbirlerine karşı besledikleri duyguları ifade ederken bazıları da iyi dilekleri ve öğütleri içermektedirler. Aşa-

ğıdaki türkü metinlerinde aile ve aile bireyleriyle ilgili olaylara ve olgulara yer verildiği görülmekedir:

Çıkmadım yüksek merdiven başı
Gayet karaydı gözünen kaşı
Sel oldu akıyor gözümün yaşı.

Ağla annem ağla göremen gayrı
Kaybettin yavrunu bulaman gayrı.

Gelin dostlar gelin çetnevir düzün
Üç güne varmadan gözümü süzün
Gerdeğe girmeden bakire kızım.

Ağla annem ağla göremen gayrı
Kaybettin yavrunu bulaman gayrı.

Sıra sıra söğütlerim söküldü
Üç gün evvel gözüm nuru döküldü
Annemin babamın beli büküldü.

Ağla annem ağla göremen gayrı
Kaybettin yavrunu bulaman gayrı.

Gelin dostlar gelin kınamı yakın
Üç güne varmadan ölüme bakın.

Ağla annem ağla göremen gayrı
Kaybettin yavrunu bulaman gayrı.
Eledim eledim höllük eledim
Aynalı beşikte canan bebek beledim
Büyüttüm besledim asker eyledim
Gitti de gelmedi canan buna ne çare
Yandı ciğerim de canan buna ne çare.

Bir güzel simadır aklımı alan
Aşkın sevdasını canan serime salan
Bizi kınamasın ehl-i din olan
Gitti de gelmedi canan buna ne çare
Yandı ciğerim de canan buna ne çare.

Anne desem annem yok
Baba desem babam yok
Gurbet ellerde hastaneye düştüm aman
Bir yudum su veren yok.

Teyyaremin kanadı
Yarem çok mu kanadı
Verin doktor paramı
İyi etsin yaremi.

Elifim noktalandı
Hasretlik çokçalandı
Yetiş annem yetiş babam aman
Mezarım tahtalandı.

Ankara'da yedim taze meyvayı
Boşa çiğnemişim yalan dünyayı
Keskin'den de sildirmeyin künyayı
Söyleyin anama anam ağlasın
Anamdan başkası yalan ağlasın.

Ankara'yla şu Keskin'in arası
Arasına kara duman durası
Çok dokturlar gezdim, yokmuş çaresi
Söyleyin anneme annem ağlasın
Babamın oğlu var beni neylesin.

Trene bindim de tren sallandı
Zalim doktor ciğerime elledi
İy'olursun dedi, geri yolladı
Söyleyin anama anma ağlasın
Anamdan gayrısı yalan ağlasın.

Mezarım başında kuşlar ötüşür
Benzim içtim, ciğerlerim tutuşur
Ağlama Hatice, Sefer yetişir
Söyleyin anama çalsın nennimi
Kim alırsa alsın nazlı gelini.

Binmiş taksiye de Sefer geliyor
Annesinin de ciğerini deliyor
Gelin Hatice'yi de eller alıyor
Söyleyin anneme annem ağlasın
Gelin Hatice'yi de kimler eğlesin?

Mezerimi derin eşin dar olsun
Edirafı lale, sümbül, bağ olsun
Ben ölüyom ahbablarım sağ olsun
Söylen kardeşime çalsın sazımı
Kadir Mevla'm böyle yazmış yazımı.

[1]

Bir uşak da anasından olunca
Cesedini pişirmeye tuz ister
Üryan büryan ortalıkta kalınca
Sitirin örtünmeye bez ister.

Bir yaşında sürüm sürüm sürünür
İki yaşında adım adım yürünür
Üç yaşında balım şirin dillenir
Dört yaşında söylemeye söz ister.

Beş yaşında hürüm hürüm (.....)
Altısında uşağınan dövüşür
Yedisinde dişlerini değişir
Sekizinde her gediğin düz ister.

Dokuz yaşında olmuş bir tosun maya
On yaşında kaşlar benziyor yaya
On dört yaşında başı girdi sevdaya
On beşinde ala gözlü kız ister.

Yirmisinde esen yeli çevirir
Otuz yaşında dağlara vursa devirir
Kırk yaşında akıl başa çevrilir
Ellisinde şahan ile baz ister.

Bir oğlum olsa da gitse hocaya
Okuya okuya çıksa heceye
Muştular verseler bizim peçeye
Neyleyim neyleyim eli neyleyim
Ninni söylemeyen dili neyleyim.

Bir kızım olsa da bir fistan diksem
Zülfünü tarayıp saçını örsem
Eller ile bende gülsem güvensem
Neyleyim neyleyim eli neyleyim
Tomurcuk vermeyen gülü neyleyim.

Bir elekçi gelse bir elek alsam
Iğrana ığrana toprak elesem
Kutmu kumaşa beze belesem
Neyleyim neyleyim eli neyleyim
Bebek belemeyen kolu neyleyim.

Babası oturmuş bir evlat ister
Kadir Mevlam bize bir evlat göster
Evlatsız gidersek kınaman dostlar
Neyleyim neyleyim eli neyleyim
Evlatsız kalan evi neyleyim.

Bebek seni belemedim
Tıkır tıkır sallamadım
Bir gününü göremedim
Nenni bebek nenni neni.

Oduncular ufak eder odunu
Havaslandım goydum adını
Zalım felek aldırmadı dadını
Nenni yavrum nenni neni.

Varın sorun babasına
İzin versin kınasına
Babası der ki ben verememem
Evladıma ben kıyamam.

---

1 Türkü, yeni doğan çocuğa söylenir. Yozgat'ın Sorgun ilçesi Alişar köyünde yapılan arkeoloji kazılarında işçi olarak çalışan Çamurlulu Abidin'den 1932 yılında Martti Räsänen tarafından derlenmiştir.

Varın sorun annesine
İzin versin kınasına
Annesi der ki ben verememem
Evladıma ben kıyamam.

Varın sorun yengesine
İzin versin kınasına
Yengesi der ki ben veririm
Gitti yerde hayır görsün.

Hasret kaldım ben babamın yüzüne
Bakmadım şefkatle bakan gözüne
Kıymet vermediler doğru sözüme
Çektiğim çileye dayanmaz yürek
Babasız kalana zulüm mü gerek.

Mekansız kaldım ben namert elinden
Yarelendim böyle birçok yerimden
Kurtar beni Rabbim azap selinden
Çektiğim çileye dayanmaz yürek
Babasız kalana zulüm mü gerek.

Anam babam yok mu benim nerde kaldı gelmedi
Gözümden akan yaşı el uzatıp silmedi
Ben büyüdüm beni görüp muradına ermedi
Hep esirler geldi ana benim babam gelmedi
Hep yetimler güldü ana benim yüzüm gülmedi.

Ağlama sen nazlı yarim ben edeyim figanı
Milletime vatanıma kurban verdik babanı
Seferberlik yaktı bizi ağlatıyor cihanı
Hep esirler geldi ama senin baban gelmedi
Hep yetimler güldü ama senin baban gülmedi.

Saçının ağına garasına gurbanam ay ana ay ana
Könlünün o hezin laylasına gurbanam ay ana ay ana
Eziz anam ay ana ay ana
Dünya bir yana sen bir yana ay ana
Men sene gurbanam ana.

Geceler sübhe dek gadam aldın ay ana ay ana
Eziz laylanı bahar bilmişem yaz bilmişem ay ana ay ana
Eziz anam ay ana ay ana
Dünya bir yana sen bir yana ay ana
Men sene gurbanam ana.

Aşağıdan gürül gürül göç gelir
Gelir amma gürültüsü geç gelir
Kız anadan ayrılması güç gelir
Al gelin almaya, geldik almaya
Alıp da dönmeye, geldik dönmeye.

Aşağıdan gelir gelin alıcı
Önüne tutarlar yalın kılıcı
Biz de biliyoruk eller alıcı
Al gelin almaya, geldik almaya
Alıp da dönmeye, geldik dönmeye.

Sabah seni indirirler yollara
Al kına yakarlar beyaz ellere
Sakın kızım sakın, düşme dillere
Al gelin almaya, geldik almaya
Alıp da dönmeye, geldik dönmeye.

KAYNAKLAR

Ali Şîr Nevâyî. (1993). *Mizânu'l evzan.* (K. Eraslan, Hzl.). Ankara: TDK Yayınları.

Altınok, B. Y. (2003). *Öyküleriyle kırşehir türküleri destanları ağıtları*. Ankara: Oba Yayınları.

Banarlı, N. S. (1950). *Metinlerle edebi bilgiler*. İstanbul.

Bekki, S. (2004). *Baş yastıkta göz yolda: Sivas türküleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Boratav, P. N. (1969). *100 soruda türk halk edebiyatı*. Ankara: Gerçek Yayınevi.

Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk şiirinde türler*. Ankara: TDK Yayınları.

Elçin, Ş. (1986). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Esen, A. Ş. (1986). *Anadolu türküleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Gözaydın, N. (1989). Anonim halk şiiri üzerine. *Türk dili dergisi türk şiiri özel sayısı III*. Ankara.

Kaya, D. (2005). *Anonim halk şiiri*. Ankara: Akçağ yayınları.

Köprülü, M. F. (1976). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. Ankara: DİB Yayınları.

Oğuz, M. Ö. (2001). *Halk şiirinde tür şekil ve makam*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özbek, M. (1975). *Folklor ve türkülerimiz*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Özgül, M. ve Turhan, S. & Dökmetaş, K. (1996). *Notalarıyla uzun havalarımız*. Ankara.

Öztelli, C. (1972). *Evlerinin önü*. İstanbul: Hürriyet Yayınları.

Yakıcı, A. (2007). *Halk şiirinde türkü (tanım-tasnif-incelememetin)*. Ankara: Akçağ Yayınları.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Artun, E. (2014). Çukurova ağıt söyleme geleneğinde gelin göçürme ağıtları. 28 Mart 2014, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_agit_soyleme_gelenegi_gelin_gocurme.pdf

Edebiyat ve söz sanatı terimleri sözlüğü. (2014). http://tdkterim.gov.tr

Güncel türkçe sözlük. (2014). http://tdkterim.gov.tr

Yazın terimleri sözlüğü. (2014). http://tdkterim.gov.tr